

HUMANITIES INSTITUTE

Bülent M. Çelik, MA

Bir Saatliğine (1944)

EMİRHAN YENİKİ (1909 – 2000)

GENEL BAKIŞ

Yazar Emirhan Nigmatcanoviç Yenikiyev (Emirhan Yeniki) 1909 yılında Başkurdistan'ın Ufa bölgesinde dünyaya gelmiştir. İlköğrenimini doğduğu köyde tamamlayan Yeniki daha sonra Kazan Devlet Üniversitesi'nden mezun olmuştur. Sonraki yıllarda *Kızıl Tataristan* gazetesinde çalışmaya başlamıştır. *Dost Kişi* (1929) gibi ilk eserlerini bu yıllarda yayımlamıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında cephede ikmal ve muhafız sınıfında görev alan Yeniki'nin *Bala* (1942), *Gelincik Çiçeği* (1944), *Yalnız Kaz* (1944), *Bir Saatliğine* (1944) gibi eserleri *Sovyet Edebiyatı* dergisinde yayımlanmıştır. Savaşın sonuna da eserlerini kaleme almaya devam eden Yeniki'nin *Sağ Olun Yoldaşlar* (1954), *Güzellik* (1964), *Biz De Askerdik* (1971), *Son Kitap* (1987) gibi birçok eseri yayımlanmıştır. Tatar edebiyatının en çok okunan yazarlarından biri olan Emirhan Yeniki'nin Tatar edebiyatındaki eserleri genellikle benzersiz bir dünya oluşturarak felsefi ve kalıcı sorunları edebî bir dil ile ele alır, okuyucuları bu konular üzerinde düşünmeye teşvik eder. Tatar Devlet Ödülü sahibi Emirhan Yeniki 2000 yılında Kazan'da hayatını kaybetmiştir.

Eser Emirhan Yeniki'nin İkinci Dünya Savaşı dönemi eserlerinden *Bir Saatliğine* (1944) ilk kez *Sovyet Edebiyatı* dergisinin 1944 yılı haziran sayısında yayımlanmıştır. Yeniki'nin sevilen eserlerinden biri olan *Bir Saatliğine* hikâyesi, 2020 yılında tiyatroya uyarlanarak Tataristan Aktanış Tiyatrosunda sahnelenmiştir. *Ha odin toľko čas* (2019) adıyla Rusçaya çevrilen eser, 2021 yılında *Bir Saatliğine* (2021) adıyla Türkçeye de kazandırılmıştır. İkinci Dünya Savaşı sırasında cephe gerisinde yaşamlarını sürdüren Selimov ailesinin başından geçen olayları konu edinen eser, ailenin en küçük oğlu Gomer'in cepheden yalnızca bir saatliğine eve dönüşünde yaşanan duygu yüklü anları merkezine alır. Savaşın insanlar üzerindeki yoğun duygusal ve psikolojik etkileri çerçevesinde gelişen eser, Yeniki'nin Gomer'in dönüşüyle bir saatlik zaman dilimine yaydığı anlatısında duygusal ve psikolojik çerçeve yarattığı karakter ve tiplerin gündelik ilişkilerinde zaman-uzam bağlamında bir kültürel ve psikolojik aynaya bürünerek hayatın karmaşıklığını kültürel bellek ile kodlanmış sembollerle yansıtır.

ÖZET

Selimov ailesinin ikamet ettiği köye iki kilometre mesafede ıhlamur ağaçlarının gölgesinde küçük ve kızıl bir demiryolu istasyonu bulunmaktadır. Galimcan Amca'nın eşi Meryem Teyze günlerini evinin penceresinden bu demiryolunu seyrederek geçirir. İkinci Dünya Savaşı patlak verdiğinde üç oğlunu da bu istasyondan yolcu eden Meryem Teyze, oğullarının aynı şekilde bu istasyondan geri döneceğini umut ederek demiryolunu gözler. Yine böyle bir günde Meryem Teyze günlük işlerini tamamladıktan sonra evde yalnız kaldığı sırada biraz dinlenmek ister. Yarı uykulu bir hâldeyken bir anda oğlu Gomer'in sesini duymaya başlar. İrkilerek kendine gelen Meryem Teyze, karşısında en küçük oğlu Gomer'i görür. Gomer cephe gerisinden hastaneye doğru hareket eden trenin evine yakın güzergâhtan geçmesini fırsat bilerek komutanından bir saatliğine izin alarak evine gelmiştir. Gomer'in gelişiyse Selimov ailesinde şenlik havası oluşmaya başlar ancak Gomer sadece bir saatliğine geldiğini ailesiyle paylaştığında bu şenlik havası buruk bir sevince dönüşür. Galimcan Amca, Meryem Teyze ve gelinleri Kâmile hep birlikte Gomer'i bir saatliğine de olsa ağırlayabilmek için seferber olurlar. Ailesini ziyaret eden Gomer aynı zamanda çocukluk aşkı olan Zahide'yi de görmek ister. Kâmile, Gomer'in geldiği haberini kızı Zeynep ile Zahide'ye ulaştırır. Bu sırada Gomer ailesiyle yemek yer, çay içer ve muhabbet ederek hasret giderir. Ayrılma vaktinin gelmesiyle Selimov ailesinin buruk sevinci yerini derin bir üzüntüye çevirir. Gomer'in gelmesi köy halkı arasında hemen yayıldığı için çocuklar ve köy halkı Galimcan Amca'nın evinin önüne toplanmaya başlar. Galimcan Amca ile eşi Meryem Teyze, kolhoz başkanının gönderdiği fayton ile Gomer'i uğurlamak için istasyona doğru yola çıkarlar. Gomer'in iyi bir asker kişi oluşu nedeniyle silah arkadaşları onu ve ailesini istasyonda takdirle karşılarlar. Galimcan Amca ile Meryem Teyze için zor olsa da oğullarından ayrılık vakti artık gelmiştir.

Gomer de anne ve babasından ayrılmanın derin üzüntüsünü çekerek trene biner ancak Gomer'in yüreğinde bir başka sızı daha vardır; sevgilisi Zahide'yi görememek. Gomer'in treni yavaş yavaş ufukta kaybolur. Gökyüzünde trenin sadece buharlarının oluşturduğu duman izleri kalır. Zahide koşarak istasyona ulaşır ancak Gomer çoktan uzaklaşmıştır. Ertesi gün Selimov ailesinin evi yine eski rutinine dönmüştür ancak bu kez Gomer'in varlığı hâlâ evde hissedilmektedir. Oğlunun bu kısa süreli dönüşünü hayal ve gerçeklik arasında sıkışarak deneyimleyen Meryem Teyze, çocuklarının döneceği umuduyla günlerini yine demiryolunu gözleyerek geçirmeye devam eder.

OLAY ÖRGÜSÜ

Meryem Teyze'nin Günleri Selimov ailesinin yaşadığı köye iki kilometre mesafede küçük kızıl bir tren istasyonu vardır. Meryem Teyze günlerini pencerenin kenarında oturarak ıhlamur ağaçlarının gölgesindeki bu istasyonu izleyerek geçirmeyi alışkanlık hâline getirir. Önceleri böyle bir alışkanlığı olmayan Meryem Teyze, günlerini bu istasyonda diğer köylü kadınlarla birlikte süt, yumurta ve tereyağı satarak geçirirmiş. Ancak İkinci Dünya Savaşı patlak verince Meryem Teyze oğulları Fatih, Şakir ve Gomer'i bu istasyondan cepheye uğurlar. O günden sonra oğullarının geri döneceği umuduyla her gün o pencereden demiryolunu izlemeye başlar. Sabahları erkenden kahvaltıyı hazırlayıp eşi Galimcan ile gelini Kâmile'yi işlerine yolcu ettikten sonra pencerenin kenarına gelerek hasretle demiryolunu izler.

Gomer'in Dönüşü Günlerini monoton bir şekilde geçiren Meryem Teyze bir gün kendini keyifsiz ve hasta hissetmeye başlar. Buna rağmen her zaman olduğu gibi erkenden kalkıp gelinine ve eşine kahvaltı hazırlayıp onları işlerine gönderir. Ardından yalnız başına kaldığı evde bir süre oturup dinlenmeye karar verir. Kendini oldukça hâlsiz hisseden Meryem Teyze yarı uykulu bir hâlde bir anda oğlu Gomer'in sesini duyar. İrkilerek kendine gelen Meryem Teyze gerçekten de karşısında en küçük oğlu Gomer'i görür ve ağlayarak ona sarılır.

Selimov Ailesinin Mutluluğu Hâlsiz bir şekilde oğluna sarılan Meryem Teyze bir süre sonra kendine gelerek ne yapacağını bilemeden dua etmeye başlar. Ardından eşi Galimcan'a da haber vermek ister ancak tam o sırada Galimcan, Kâmile ve torunu Zeynep kapıdan içeri girerler. Galimcan Amca oğlunu karşısında görünce bir anlık mutlulukla ona sarılır. Galimcan Amca'nın ardından Kâmile ile Zeynep de Gomer'i sevinçle kucaklar ancak Kâmile sağ kalanların döndüğünü düşünerek eşinin hayatını kaybetmiş olacağı düşüncesine kapılarak ağlamaya başlar. Kâmile'yi kayınbabası Galimcan Amca sakinleştirir.

Bir Saatliğine Gelini Kâmile'yi sakinleştirmeye çalışan Galimcan Amca oğlu Gomer'e tamamen dönüp dönmediğini sorar. Gomer'in görev yaptığı birlik cephe gerisinde bir hastaneye döndüğü için Gomer güzergahın evine yakın olması nedeniyle ailesiyle görüşmek için sadece bir saatliğine izin alabilmiştir. Gomer'in sadece bir saatliğine döndüğünü öğrenen Selimov ailesi telaşlanmaya başlar. Galimcan Amca bu kavuşmanın çok kısa olduğunun farkındadır bu yüzden Gomer'i bir gün kalmaya ikna etmeye çalışır ancak Gomer bir saat sonra dönmek zorunda olduğunu söyler. Oğlunu görünce keyfi yerine gelen Meryem Teyze bu haberdan sonra tekrar hâlsiz hissetmeye başlar.

Gomer'in Ağırlanması Selimov ailesinin yaşadığı kederli hava Galimcan Amca'nın sözleriyle bozulur. Galimcan Amca gelinine semaveri hazırlamasını eşine de sofrayı hazırlamasını söyler. Kâmile dört elle sarılarak hemen işe koyulur ve bir yandan da kızı Zeynep'i çağırarak kulağına bir şeyler fısıldayıp gönderir. O sırada köyden Gomer'in döndüğü haberini duyan çocuklar, Selimov ailesinin kapısı önüne gelmeye başlarlar. Meryem Teyze çocuklara şeker vererek mutluluğunu paylaşır. Yemek hazırlıklarını bitiren Kâmile taze demlediği çay semaverini masaya getirir. Masada tereyağı, süt, yumurta, kaymak, Meryem Teyze'nin özenle sakladığı balı, Kâmile'nin kurabiyeleri vardır. Buna rağmen Meryem Teyze oğluna tavuk ve sığır eti kesemediği için üzgün hisseder.

Gomer'in Başından Geçenler ve Aile Sohbeti Yemek sırasında Gomer cephe başından geçen olayları, yaralanmalarını ve nasıl koşullarda mücadele ettiğini anlatmaya başlar. Oğlunun zor şartlarda hayatta kalabilmesi Meryem Teyze'yi ziyadesiyle korkutur ancak Galimcan Amca oğlunun yaşadığı tecrübelerle olgunlaştığına kanaat getirir. Galimcan Amca oğlunun cepheden gelmesini fırsat bilerek ona dış politika hakkında soru sorar ancak Meryem Teyze ile bu konu hakkında tartışırlar. Gomer

annesi ve babası tartışırken bir orta yol bulur ve ortamı yumuşatır. Bir süre sonra saatine bakıp ayrılmaya vaktinin geldiğini gören Gomer müsaade isteyerek hazırlanmaya başlar.

Gomer'in Ayrılışı Gomer için artık ayrılma zamanı gelmiştir. Meryem Teyze bu kısa sürede biricik oğluna doyamaz ve hüzünlenmeye başlar. Galimcan Amca da ayrılık duygularını yoğun bir şekilde yaşamasına rağmen "Sayılı dakikalar çabuk geçermiş" diyerek hazırlanmaya başlar. Gomer ile ailesi tam evden çıkmak üzereyken içeriye savaştan gazi olarak dönen Gomer'in kuzeni Şerifulla gelir. Gomer onunla da vedalaştıktan sonra nihayet evin kapısının önündeki kalabalık arasında istasyona doğru yola çıkar. Selimov ailesi henüz yola çıkmışken kolhoz başkanının oğlu faytonla gelerek onları bırakmak için faytona alır. Gomer, anne ve babasını faytona bindirdikten sonra kendisi de sırtı dönük bir şekilde oturarak çocukluğunun geçtiği köyü seyretmeye başlar. Aslında Gomer'in akli sevgilisi Zahide'dir. Kâmile'nin haber vermesine rağmen Zahide Gomer'i görmeye yetişememiştir.

Tren İstasyonunda Galimcan Amca, Meryem Teyze ve Gomer istasyona ulaşarak Gomer'in silah arkadaşlarının arasından trene doğru ilerlerler. O sırada Gomer'in silah arkadaşları Astsubay Gomer'den ailesine övgüyle bahsederek Galimcan Amca ile Meryem Teyze'yi gururlandırır. Vagonun yanına geldikleri sırada Gomer'in komutanı Rus binbaşı da Meryem Teyze ile Galimcan Amca ile ilgilenerek onlara Gomer gibi iyi bir evlat yetiştirdikleri için teşekkür eder. Gomer anne ve babasına sarılarak hareket eden vagona biner. Galimcan Amca ile Meryem Teyze gözleri yaşlı bir şekilde trenin ufukta kaybolmasını seyrederek.

Zahide'nin İstasyona Gelmesi Zahide çocukluk aşkını görebilmek için koşarak istasyona gelir ancak tren çoktan ayrılmıştır. Trenden geriye sadece gökyüzünde oluşturduğu buharlardan oluşan duman birikintisi kalmıştır. Zahide hüzünlü bir şekilde trenin ardından bakarken o sırada oradan evlerine dönmekte olan Galimcan Amcalar geçer. Galimcan Amca durumu anlar ve fark ettirmeden Zahide'yi faytona davet eder ancak Zahide dönmeyeceğini söyler.

Gomer'den Sonra Selimov Ailesi Gomer'in cepheye dönüşünün ardından ertesi gün Selimov ailesi günlük rutinlerine tekrar döner. Meryem Teyze biricik oğlunu bir saatliğine gördüğü için yaşadıklarının hayal mi yoksa gerçek mi olup olmadığından emin olamaz ve gelinine ve eşine sorar. Onların cevapları üzerine Gomer'in gerçekten döndüğüne emin olan yüreği hasretle dolu Meryem Teyze oğlundan geride kalan sigara tabakasını onun hatırası için saklar. Meryem Teyze biricik oğlunun geri döneceğini ümit ederek pencere kenarından istasyonu izlemeye devam eder.

KİŞİLER

Gomer Selimov (Düşünceli) Selimov ailesinin en küçük çocuğu olan eser başkışisi Gomer, çalışkan, disiplinli, yaşına göre olgun ve ince düşünceli bir karakterdir. Kızıl Ordu'da astsubay olarak görev yapan Gomer, cepheden hastaneye doğru intikal eden askerî birlikte görevlendirilir. Hastaneden cepheye dönerken güzergahın kendi köyünden geçtiğini öğrenince heyecanından yerinde duramaz ve amirinden zor da olsa ailesi ve sevgilisi ile görüşmek için bir saatliğine izin alabilir. Gomer savaşın getirdiği koşulların ve bu koşullardaki kendi sorumluluklarının bilincinde bir gençtir. Ailesi ile bir saatliğine plan yapmayı düşünen Gomer, ailesinin bir saatliğine döndüğü haberini öğrendiklerinde yaşadıkları buruk sevinçten dolayı da derin bir üzüntü çekmeye başlar. Gomer'in düşünceli yanı onun sadece sevinçlerini ve heyecanlarını sevdikleriyle planlamasında değil, aynı zamanda bu bir saatlik sevindirici ancak hüzünlü davranışın yol açtığı olumsuz etkileri de anlayacak derecede güçlüdür. Gomer eser boyunca sürekli iç monoloğuyla şahit olduğu çatışma anlarını büyük bir olgunlukla ve düşünceli bir biçimde yaklaşarak çözüme kavuşturur. Annesi ile babasının Gomer'in bir saatliğine döndüğünü öğrendiklerindeki hüzünleri onu derin bir pişmanlığa sürükler. Ancak Gomer her zaman ince düşünerek bu soğuk atmosferi sıcakkanlı bir şekilde ısıtma potansiyeline de sahiptir. Annesi ile babasının tartışmalarında orta yolu her zaman Gomer bularak onların arasındaki gerilimi azaltan bir denge unsuru hâline gelmiştir. Karakterin bu ince düşünceli tavırları, eser boyunca aldığı kararları diyalektik bir biçimde tartıştığı iç monoloğu aracılığıyla yansıtılır. Gomer, ailesinin dönüşünü Zahide'ye duyduğu sevgiye bağlayarak yanlış anlamasından çekindiği için Zahide'ye olan düşüncelerini onlarla paylaşmaz. Bu durum onun ne denli düşünceli bir karaktere sahip olduğunun en büyük göstergesidir..

Örnek Olay Gomer'in yalnızca bir saatliğine döndüğünü öğrenen Selimov ailesi, özellikle de Meryem Teyze, bu duruma ne yapacağını bilemez bir şaşkınlıkla tepki verir. Annesinin bu güçsüz ve çaresiz hâlini görmek Gomer için çok zordu. Kendi kendine "Boş yere gelip onlara görüldüm" diye düşündü. Oysa o kendi köylerinin istasyonuna yaklaşırken ne kadar aceleci ve heyecanlıydı. Komutanından bir saat de olsa köylerine dönmek için izin istemişti. Terler içinde koşarken hayalindeki kavuşma anının heyecanlı düşünceleri ve yüreğini dolduran büyük mutluluğu içindeydi. Babasını, annesini ve büyük akrabalarını mutlu edeceğini sanıyordu. Ancak şimdi bu sevinç daha çalmaya başlamadan aniden kesilen müzik ve güneşi görünce daha gülümseyemeden güneşin bulutların arkasında kaybolması gibi kederliydi.

Sevdalı Emirhan Yeniki *Bir Saatliğine* eseri boyunca Gomer'in cephede yaşadıkları, aile ilişkileri, köy halkıyla ilişkileri ve silah arkadaşları ile komutanı arasındaki ilişkilerini tasvir eder. Yeniki eserde kısa bir yer tutan Gomer ile Zahide'nin ilişkisine oldukça az bir yer verse de özetleme tekniğiyle anlattığı bu kısa ilişki eserin merkezi noktasını da oluşturur. Gomer köyden çocukluk arkadaşı da olan Zahide'ye uzun bir süredir âşıktır. Ancak duygu ve düşüncelerini köy yaşamı boyunca yüz yüze gördüğü Zahide ile paylaşamaz. İkinci Dünya Savaşı'nın patlak vermesiyle cepheye giden Gomer, Zahide'ye olan duygularını mektup aracılığıyla dile getirir ve Zahide'nin de aynı şekilde kendine hisleri olduğunu öğrenir. Gomer ile Zahide bu sürede sık sık mektuplaşarak birbirleriyle iletişim hâlinde olurlar. Gomer'in ansızın köye gelmesiyle Kâmile kızı Zeynep ile Zahide'ye haber gönderir. Gomer ailesiyle vakit geçirirken içinde yaşadığı bu aşk fırtınasını dışarıya hiç yansıtmadan Zahide'yi beklemeye başlar. Ancak vakit daralmaktadır ve Gomer, bir yandan yüreğinde sevgilisine dair ağır düşünceler taşırken, diğer yandan ailesiyle birlikte istasyona gidip onlarla vedalaşarak köyden ayrılır. Gomer çocukluk aşkı olan Zahide'yi ilk kez yüz yüze sevgilisi olarak görme arzusunu yaşayamadan gözleri arkada kalarak köyden ayrılmak zorunda kalır.

Olgun Gomer karakteri eserde Selimov ailesinin en küçük çocuğu olmasına rağmen duygu, düşünce ve davranışlarıyla oldukça olgun bir tutum sergiler. Bu durum onun yaşına göre daha olgun ve düşünceli olduğunun göstergesidir. Ailesiyle sofrada otururken cephede başından geçen ağır olayları ve yaralanmalarını büyük bir olgunlukla anlatır. Gomer'in bu tür zorlu koşullarda nasıl hayatta kalabildiğini Meryem Teyze hayal dahi edemez, bu nedenle duyduğu şaşkınlığı derin bir hayranlık ve endişeyle ifade eder. Galimcan Amca ise oğlunun gerçekten iyi yetişerek olgun bir kişiye dönüştüğünü fark ederek onunla cephedeki dış politikaları konuşur. Gomer'in eser boyunca sergilediği en olgun davranışı ise kuzeni Şerifulla'nın eve geldiği bölümdeki davranışlarıdır. Şerifulla daha önce yaralanarak cepheden dönen bir gazi olmasına rağmen Gomer'in bir saatlik iznine karşı çıkıp onun ertesi gün dönmesinde diretir ancak Gomer bu durumu büyük bir olgunluk ve disiplinli davranış sergileyerek yanıt verir.

Örnek Olay

- Biz böyle şakalardan hoşlanmayız; dönecekmiş, gitmiyorsun dedim. Nokta!
- Şerifulla Ağabey...
- Hayır, hayır, dinlemiyorsun da. Haydi otur! Benim emrimi dinlemek zorundasın! Aynı anda bardağı votka ile dolduruyor.
- Şerifulla Ağabey, sen kendin de orduda görev yapmış birisin. Emre itaatsizliğin ne demek olduğunu bilmiyor musun? Bu yüzden bana bir saatliğine süre verdiler. Bir saat sonra benim gitmem gerekiyor. Bu benim için emirdir. Onlar birkaç dakika birbirlerinin gözlerine bakarak öylece durdular. Ardından Şerifulla sağ elini kaldırarak:
- Evet, emir demiri keser! Enişte, anlıyor musun, emir demiri keser! Astsubay Selimov doğru söylüyor.

Meryem Teyze (Anaç) *Bir Saatliğine* adlı eserin başkişilerinden bir diğeri olan Meryem Teyze, İkinci Dünya Savaşı sırasında günlerini evinin penceresinden iki kilometre uzaklıktaki demiryoluna bakarak geçirir. Meryem Teyze'nin önceleri böyle bir alışkanlığı yoktur ancak oğulları Fatih, Şakir ve Gomer'i cepheye bu istasyondan uğurlamasıyla onun hayatında daha önce açık bir mekân olan istasyon artık psikolojik bir zaman-uzam hâline dönüşerek kapalı bir mekân niteliği kazanır. Geleneksel bir anne

olarak hayatını ailesine adayan Meryem Teyze, başkişi olarak öykünün merkezinde yer alırken davranışları ve tutumlarıyla toplumun ideal anne tipini yansıtarak tip özellikleri de sergiler. Gomer'e olgun bir birey olarak yaklaşan Galimcan Amca'nın aksine anaç bir anne olarak Meryem Teyze'nin gözünde en küçük oğlu Gomer hâlâ bir çocuktur. Ancak Meryem Teyze'nin ideolojinin öznesi olarak üstlendiği bu rol, anlatının merkezinde ailesini yönlendiren manevi bir güç niteliği de kazanır.

Örnek Olay Daha önce böyle bir alışkanlığı yoktu. O ara sıra köydeki diğer kadınlarla birlikte yumurta, süt ve yağ alarak istasyona gider ve yolcular için getirdiği eşyaları Tatarca övüne övüne satardı. Eşyaları tükenince keyiflenir ve evine, Galimcan'ın yanına dönmek için heyecanlanırdı. Kısacası trenlere o kadar alışmıştı ki, onların varlıklarını hissetmiyor ve pencereden bakmak aklına hiç gelmiyordu.

Galimcan Amca (Direk/Dayanak) Emirhan Yeniki'nin *Bir Saatliğine* adlı eserinde norm karakter olarak yılların yaşanmışlıklarını tecrübelerinde barındıran Meryem Teyze'nin eşi Galimcan Selimov, ailenin direği konumunda, merkezi bir karakter olarak tasvir edilir. Oğlu Gomer'in dönüşünde Galimcan Amca onu değişmiş, olgun ve yetişmiş bir birey olarak görür. Meryem Teyze'nin aksine Gomer'in artık çocuk olmadığını fark ederek ciddi meselelerde ona danışır ve savaş ile dış politika konularını onunla tartışır. Kriz anlarında veya duygusal yoğunluklarda ailesini yönlendirebilme yeteneği onun ailenin güven ve düzeni açısından bir direk/dayanak olduğunu göstergesidir. Galimcan Amca, istasyonda Gomer'i uğurlarken Rus binbaşı tarafından Gomer gibi çalışkan çocuklar yetiştirdikleri için takdir ve teşekkür alır. Galimcan Amca bu rolüyle savaştaki üç oğlunun arkasındaki manevi güç olarak ön plana çıkar.

Örnek Olay Gomer, 'Anneciğim, işte kendin de görüyorsun, gayet sağlıklıyım,' der. Galimcan Amca ise oğlunun sakince ve sabırla konuştuğunu, sözlerine hiçbir eklemeye yapmadan her konuya hâkim bir şekilde etrafındakilere bakıp gülümsediğini görünce: 'Çocuk olgunlaşmış!' diye düşünür. Oğluya ciddi meseleler hakkında konuşma isteği gelir ve parmaklarıyla sakalını sıvazlarken: 'Peki oğlum İngilizlerin cephedeki faaliyetleri neler?' der.

Zahide (Sevdalı) *Bir Saatliğine* hikâyesinde başkişi Gomer'in çocukluk arkadaşı ve sevdiği kişi olarak yer alan Zahide, eser boyunca başkişi Gomer'e kavuşmak için yola çıkan ancak ona kavuşamayan bir âşık olarak tasvir edilir. Eserde ilişkisine kısa bir süre ayrılmış olsa da özetleme tekniğiyle anlatılan bu kısa ilişki, eserin duygusal merkezini oluşturur. Gomer, İkinci Dünya Savaşı sırasında cepheye gitmek için köyden ayrıldığı zaman Zahide de onun duygularını mektup aracılığıyla öğrenir ve aynı şekilde hisleri olduğunu iletir. Bu süreçte ikisi sık sık mektuplaşarak iletişim hâlinde kalır. Zahide, Gomer'in köye döndüğünü Kâmile'nin kızı Zeynep'ten öğrenerek istasyona doğru koşmaya başlar ancak istasyona vardığında Gomer'in treni çoktan ayrılmıştır. Eserde bekleyiş temasını belirginleştiren üç karakterden biri olan Zahide diğerlerinin aksine sevdiği insanı birkaç dakika gecikme ile kaçırmıştır. İstasyonda çimenler üzerinde boğazı düğümlenerek yalnız başına ufuklara baka kalan Zahide, savaş gibi geri dönüşü olmayan bir olguda belki de hayatının aşkını görme fırsatını kaçırmış olacaktır.

Örnek Olay Köyden istasyona doğru koşar adımlarla Zahide ile Zeynep gelirler. Zahide yazlık gömleğinin düğmelerini açmış, elinde ak yazması ile terler içindeki kısa gür saçları rüzgârdan dalgalanırken trenin çoktan ayrılmış olduğunu anlar. Yüreğindeki derin acıyla oracıktaki çimenlerin üzerine oturarak beklemeye başlar. Zahide yaşadığı hayal kırıklığıyla yutkunmadan öfkeyle alt dudağını ısıtarak hıçkırarak ağlar.

Şerifulla (Pervasız) Şerifulla, Meryem Teyze'nin ağabeyinin oğlu, Gomer'in de kuzenidir. İkinci Dünya Savaşı sırasında bacağından yaralanarak ampute bir şekilde köye dönmüştür. Şerifulla'nın pervasız davranışları, Rusça sözcüklerin yoğunlukta olduğu Tatarca üslubu ve alkolik yanı onun öne çıkan nitelikleridir. Kendisi de orduda bulunmasına ve askerî yönetmelikleri biliyor olmasına rağmen Gomer'in bir saatlik iznine karşı çıkararak onun emre itaatsizlik etmesini dikte eder. Ancak iyi yetişmiş biri olarak Gomer ona askerî disiplini bir kez daha hatırlatır. Elinde getirdiği votka ile sürekli içen Şerifulla, Gomer'i de uğurlarken ona bir bardak votka ikram eder. Şerifulla konuşurken de Tatarca arasına sürekli Rusça sözcükler sıkıştırarak arada kalmış bir neslin örneklemesini tasvir eder.

Rus Binbaşı (Büyük Ağabey) Eserde adı geçmeyen ve Rus Binbaşı olarak tasvir edilen tiplene Rus kültürünün Tatar kültürü üzerindeki egemen olan büyük ağabeyliğin temsilcisidir. İstasyonda Galimcan Amca ile Meryem Teyze'ye Gomer'den övgü dolu sözlerle bahseden Rus Binbaşı, Galimcan Amca'ya böyle bir evlat yetiştirdikleri için teşekkür eder. Söz konusu Rus amirden teşekkür alma vurgusu Emirhan Yeniki'nin *Bala* (1941) adlı hikâyesinde de Teğmen İvanov'un başkışı Zarif'e teşekkürüyle tasvir edilir. Bu durum Stalin döneminin siyasi ve kültürel dinamiklerinin anlaşılmasına katkı sağlar. Rus İmparatorluğu döneminden Sovyetler Birliği dönemine kadar Tatar Türkleri gibi azınlık olan diğer halklar da tarihî süreç boyunca Ruslaştırma politikalarına maruz kalmıştır. 1930'lu yılların ortalarından itibaren Rusya'nın her şeyinin övgüyle anılması, bu dönemde komünist ideolojiye olan bağlılığın bir göstergesi olarak ortaya çıkmıştır. Bu nedenle, Sovyet rejimine ve Komünist Parti'ye bağlılığı ifade etmek için Rusça kökenli kelimeler kullanılmıştır. İdil Tunçer Kılavuz (2017)'ün "Büyük ağabey" şeklinde adlandırması, Emirhan Yeniki'nin söz konusu hikâyelerindeki Rus komutanların teşekkürlerini açıklamaktadır. "Büyük ağabey" olan Rus kökenli komutanların hikâyede Tatar kökenli askerleri takdir etmesi, Stalin dönemi baskılarına örnek teşkil eder.

TEMALAR

GELENEK

Aile Emirhan Yeniki'nin *Bir Saatliğine* adlı eserinde aile teması karakterlerin toplumsal ve bireysel rollerinin çatışması üzerinden öne çıkar. Meryem Teyze ve Galimcan Amca, aileyi ayakta tutan ve bireylerin birbirine bağlılığını sağlayan figürler olarak kurguda merkezi bir yer edinir. Galimcan Amca, ailenin direği olarak hem eşine hem de çocuklarına destek olur, aile içi düzenin sürdürülmesinde merkezi bir rol üstlenir. Meryem Teyze'nin çocuklarının cephede olması onun özlem ve kaygısını artırırken aynı zamanda aile bağlarının ne denli güçlü ve koruyucu olduğunu gözler önüne serer. Aile teması, karakterlerin davranışları aracılığıyla aile içi dayanışmanın ve toplumsal değerlerin bireylerin yaşamındaki etkilerini ortaya koyarak kuşaklar arası sorumluluk, bağlılık ve fedakârlık üzerinden işlenir. Geleneksel Tatar aile yapısında olduğu gibi eserde de Selimov ailesi geniş aile biçiminde yaşamlarını sürdürürler. Evin yükünü çeken Meryem Teyze'ye yardımcı olan gelin Kâmile aynı zamanda Sovyetlerde kadının toplumsal rolü nedeniyle Galimcan Amca ile de kolhozda iş gücüne katkı sağlamaktadır. Galimcan Amca ise Selimov ailesinin maddi ve manevi arka planındaki gücünün temsilidir.

Annelik Emirhan Yeniki'nin *Bir Saatliğine* adlı eserinde annelik teması, Meryem Teyze karakteri üzerinden hem psikolojik hem de toplumsal boyutlarıyla detaylı bir biçimde tasvir edilir. Meryem Teyze, üç oğlunu cepheye uğurlarken hissettiği kaygı, özlem ve içsel çatışmalar aracılığıyla geleneksel anne kimliğinin sorumluluk, fedakârlık ve koruyuculuk yönlerini somutlaştırarak daha önce kendisi için bir önemi olmayan istasyon uzamını psikolojik olarak çocuklarının tekrar döneceği bir zaman-uzam merkezine dönüştürür. Onun anneliğinin psikolojik yönü çocuklarının güvenliği ve mutluluğu için kendi duygularını geri planda tutması, duygusal yoğunluğu kontrol etmesi ve yaşadığı endişeyi sessizce içselleştirmesiyle tasvir edilir. Gomer'in bir saatliğine köye dönmesinin ardından geride unuttuğu sigara tabakası, köylüler tarafından onun tekrar döneceğine yorulur ve Meryem Teyze, bu eşyayı saklayarak hem çocuğuna dair umut ve beklentiyi hem de toplumsal normların uygulayıcısı hâline gelir. Meryem Teyze'nin bu davranışı, nesnel bellek ve kültürel belleğin bir araya gelerek eşya-insan ilişkisi üzerinden somutlaştırılmasını sağlar. Meryem Teyze'nin saklama eylemi, geçmiş ve gelecek arasında bir zaman-zaman köprüsü işlevi görür. Günlerini pencereden demiryoluna bakarak geçirme eylemindeki demiryolu uzamının kullanımı da anneliğin psikolojik boyutunu derinleştirerek geçmişte çocuklarını uğurladığı uzamın artık bekleyiş ve kaygının mekânı hâline geldiğinin göstergesidir. Böylelikle Emirhan Yeniki anneliği yalnızca duygusal bir deneyim olarak değil, aynı zamanda toplumsal ve kültürel bir yapı olarak da örür ve Meryem Teyze'nin davranışları üzerinden bireysel psikoloji ile toplumsal sorumluluk arasındaki karmaşık ilişkiyi görünür kılar.

PSİKOLOJİK

Aşk Eserin baskın diğer temalarının yanında merkezi teması aslında birbirlerine kavuşamayan iki aşğın ilişkisinden hareketle aşk teması olarak öne çıkar. Bu tema eserde Gomer ve Zahide'nin çocukluk yıllarından gelen duygusal bağı üzerinden işlenir. Yeniki'nin eserinde aşk, yalnızca romantik bir his olarak değil, aynı zamanda karakterlerin iç dünyalarını ve duygusal derinliklerini ortaya koyan bir bağlamda kurgulanır. Gomer'in cepheden köye ansızın dönüşü sırasında Zahide'yi görememesi aşkın gerçekleşemeyen boyutunu dramatik bir biçimde ortaya çıkarır ve hem bireysel hem de toplumsal koşulların duygusal bağları nasıl etkileyebileceğini gözler önüne serer. Bu bölümde okuyucunun aklında 'Ya Gomer cepheden bir daha dönemezse' sorusu ortaya çıkar. Belki de bu kavuşamama iki aşğın hayatındaki ilk ve son yüzleşme fırsatı olacaktı. Bu bağlamda aşk teması hem okuyucuyu düşünmeye sevk eden önemli bir tema hem de karakterlerin psikolojik derinliğini ve duygusal bağlılıklarını vurgulayan merkezi bir tema olarak yansıtılmıştır.

Hasret/Bekleyiş Emirhan Yeniki'nin *Bir Saatliğine* adlı eserinde hasret teması, bireysel duyguların ötesinde, karakterler arası çok yönlü ilişkiler ve toplumsal bağlar çerçevesinde işlenmiştir. Hasret, Gomer ve Zahide'nin, Kâmile ve Fatih'in, Meryem Teyze ile oğulları ve Galimcan Amca ile oğulları arasındaki ayrılıklar üzerinden görünür hâle gelir. Gomer'in cephede olması, Zahide ile yüz yüze görüşmemesi ve mektuplaşmalar aracılığıyla sürdürdüğü iletişim, aşk ve sevginin sürekliliğini ve aynı zamanda fiziksel uzaklığın yarattığı boşluğu dramatik biçimde tasvir eder. Meryem Teyze'nin çocuklarını beklerken günlerini demiryolunu seyrederek geçirmesi annenin ruhsal gerilimini ve özlemini somutlaştırırken yol kavramı ise Bahtinci bir perspektifle hem fiziksel hem de psikolojik bir uzam-zaman işlevi görür. Demiryolu bekleyişin uzamsal karşılığına dönüşür, yol boyunca geçen zamansa annenin sabrını ve duygusal yoğunluğunu yansıtır. Eserde hasret, yalnızca bir bekleyiş ya da özlem değil, karakterlerin iç dünyalarının derinliğini, toplumsal sorumluluklarını ve zaman-uzam ilişkisiyle şekillenen psikolojik durumlarını tasvir eden bir tema olarak işlev görür.

TARTIŞMA SORULARI

Gomer ile Zahide'nin kavuşamaması hakkında neler söylenebilir?

Meryem Teyze'nin Gomer'in unuttuğu sigara tabakasını saklaması hakkında neler söylenebilir?

KAYNAKLAR

Assmann, J. (2015). Kültürel Bellek. Ayşe Tekin (çev.), İstanbul: Ayrıntı.

Bahtin, M. (2020). Karnavaldan Romana / Edebiyat Teorisinden Dil Felsefesine Seçme Yazılar. İstanbul: Ayrıntı Yayınları.

Bilgin, N. (2011). Eşya ve İnsan. İstanbul: Gündoğan Yayınları.

Çelik, M. B. (2024). İkinci Dünya Savaşı yılları Tatar edebiyatında hikâye (Sovet edebiyatı dergisi örneğinde). (Yüksek Lisans Tezi) Sinop: Sinop Üniversitesi Lisansüstü Eğitim Enstitüsü.

Kılavuz, İ. T. (2017). Sovyetler Birliği'nde Rus Milliyetçiliği ve Rus Millî Kimliğinin Gelişimi. Siyasal: Journal of Political Sciences, s. 79-110. doi:10.26650/siyasal.2017.26.2.0004

Yeniki, E. (1944, Haziran). Bër Gëne Segatke. Sovet Edebiyatı, s. 9-19.

Yeniki, E. (2021). Bir Saatliğine. (Çev. Alp Eren Demirkaya). İstanbul: İdeal Kültür.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://kazan-journal.ru/news/chitalka/na-odin-tolko-chas>